

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

u.remissvar@regeringskansliet.se

Dnr: U2021/03589

Stockholm 2021-12-01

Läromedelsutredningen – böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap. (SOU 2021:70)

Inledning

Läromedel fyller ett antal roller i utbildningsverksamheter och utredaren har gjort en omfattande genomgång av dagsläget. Förutom att vara en självklar källa till kunskap och lärande för eleverna, kan läromedel bidra till att säkra undervisningskvaliteten, särskilt i de fall där man inte lyckats bemanna organisationen fullt ut med behöriga och legitimerade lärare. Bra läromedel kan också bidra till att stärka elevernas motivation och intresse samt öppna vidare perspektiv än de man hinner med att behandla under lektionstid. Läromedel i textform bidrar, oavsett ämnesinnehåll, till att utveckla elevernas förmågor att läsa och hantera information. Läromedel med hög tillgänglighet i olika dimensioner öppnar för större flexibilitet i såväl undervisningen som i lärandet för elever med olika förutsättningar, vilket bidrar till möjligheter att i ökad utsträckning anpassa skolan så att den passar för fler. För vårdnadshavare kan läromedlen dessutom fungera som en länk för engagemanget i barnens skolvardag.

Mot bakgrund av detta är det inte förvånande att frågan om läromedel tilldrar sig lagstiftarens intresse. Sveriges Skolledarförbund delar till stora delar utredarens målbild och ser att läromedel i olika former är mycket väsentliga verktyg för en utbildning av hög kvalitet. Förbundet vill dock inleda med att poängtera det som sannolikt är självklart för de allra flesta. Att det är lärarnas kompetens och kvaliteten på själva undervisningen som är den helt avgörande frågan för att nå höga resultat i utbildningssystemet.

En annan generell invändning är att skolans professionella sällan tillåts avgöra hur stora resurser som behövs för undervisningen totalt sett. Rektor får heller inte alltid själv bedöma hur en skolas tillgängliga resurser bäst ska användas. Det förekommer att budgetar för läromedel sätts på lokal politisk nivå där aktuell kunskap om elevernas specifika behov ofta saknas. Utmaningen handlar därför snarare om vilken vilja som finns i samhället att avsätta skattemedel för finansiering av en skola av hög kvalitet, än om enskilda rektorers beslut.

SVERIGES SKOLLEDARFÖRBUND

VASAGATAN 48 • BOX 3266 • 103 65 STOCKHOLM • TELEFON 08-567 062 00
ORG.NR. 802003-0626 • STYRELSENS SÄTE STOCKHOLM • INFO@SKOLLEDARNA.SE • WWW.SKOLLEDARNA.SE

Utredarens förslag och bedömningar

Kapitel 4. Öka medvetenheten och kunskapen om läromedel och lärarhandledningar.

Utredarens förslag: *Skollagen (2010:800) ska ange att begreppet läromedel avser ett kvalitetssäkrat tryckt eller digitalt verk som är avsett att användas i undervisningen. Läromedel ska överensstämja med läroplanen för respektive skolform och med en kurs-, ämnes eller ämnesområdesplan samt vara utgivna av ett förlag eller en läromedelsproducent som bedriver utgivningsverksamhet av professionell art.*

Sveriges Skolledarförbund ser inte att en definition av begreppet läromedel i skollagen är en slagkraftig väg för att nå målet god och kvalitetssäkrad undervisning och avråder därför från den föreslagna förändringen.

Utredarens förslag: *En läromedelsnämnd ska inrättas vid Skolverket. Den ska ha i uppdrag att bevaka, samla och sprida information om läromedel samt tillföra Skolverket sakkunskap och ta fram kvalitetskriterier för läromedel. Nämnden ska vara ett rådgivande organ som ska regleras genom förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.*

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens uppfattning om att kunskap kring vad som kännetecknar bra läromedel behöver finnas brett i utbildningssystemet. Förbundet är inte avvisande till tanken att Skolverket kan ha ett samlat och övergripande ansvar för eventuell normering och kunskapsspridning i frågor kopplade till läromedel. Däremot ställer sig förbundet tveksamma till att ansvaret för frågan behöver formaliseras genom inrättandet av en specifik läromedelsnämnd. I den mån Skolverket inte redan ser detta som en del av sitt uppdrag kan ändringar i stället göras i regleringsbrev eller andra styrningsverktyg.

Utredarens förslag: *Läroplanerna ska ange att läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läromedel på ett sätt som främjar kunskapsutveckling.*

Sveriges Skolledarförbund delar inte utredarens åsikt om hur läroplanerna ska användas. Dessa ska tydliggöra målen för barns och elevers fostran och utbildning, men ska inte skriva fast hur detta arbete ska genomföras. Kunskap kring skilda metoder och verktyg för att genomföra undervisning ska självklart vara en del av dels en lärares grundutbildning, dels den återkommande kompetensutvecklingen under yrkeskarriären.

Samhället måste ha förtroende för att välutbildade lärare har tillägnat sig den kunskap de behöver för att kunna göra välgrundade val gällande utövandet av sin profession. Samhället måste också ha förtroende för att skolhuvudmän inte har andra bevekelsegrunder för sin verksamhet än att ge bästa möjliga förutsättningar för de professionella att verka i enlighet med gällande styrdokument och sin egen kunskapsbas. I det fall som tveksamheter kring dessa båda förhållanden finns, är det andra insatser än mer detaljerade målbeskrivningar som är såväl nödvändiga som brådskande.

Mot bakgrund av det ovan framförda avråder Sveriges Skolledarförbund regeringen från att gå vidare med utredarens förslag i denna del.

Utredarens förslag: *Högskoleförordningen (1993:100) ska i bilaga 2, i examensbeskrivningarna för yrkeslärarexamen, grundlärarexamen och ämneslärarexamen, ange att studenten för examen ska visa förmåga att använda och värdera läroböcker, digitala läromedel och andra undervisningsmaterial.*

Med liknande argumentation som mot föregående förslag avråder Sveriges Skolledarförbund från ytterligare detaljerade beskrivningar i examensbeskrivningarna för de olika lärarexamina.

Utredarens förslag: *Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att ändra föreskrifterna om uppgiftsinsamling från skolhuvudmän så att kostnader för läromedel ska redovisas särskilt och inte endast utgöra en delmängd av kostnadsposten lärverktyg.*

Det är relativt vanligt att såväl utredare som andra för fram önskemål om ytterligare detaljerad statistikuppföljning när det gäller skilda områden i skolan. Motiven är vanligtvis mycket vällovliga. Sveriges Skolledarförbund avslår i princip alla sådana förslag. Ett avgörande motiv till förbundets restriktiva hållning är vår kunskap om de svårigheter som många gånger föreligger att få en korrekt verklighetsbild baserad på inrapporterad statistik, felkällorna är stora och många.

Ett annat motiv är att all statistikinsamling kräver en arbetsinsats. Inte sällan är det skolledaren som förväntas leverera in de uppgifter som behövs för att sammanställa statistiken. Det är dock inte lika vanligt att den slutliga statistiken är användbar för skolledaren själv i dennes viktiga arbete med att fördela resurser inom sin enhet. Alla tillägg av extra uppgifter som innebär att skolledares tid tas från dennes kärnuppdrag att leda den pedagogiska verksamheten, måste vägas extremt noggrant mot vad en skolledare annars kan åstadkomma på denna tid. I detta fall bedömer Sveriges Skolledarförbund att nyttan med

statistikinsamlingen inte är tillräckligt stor och avråder från den ändring av föreskrifter som föreslås.

Utredarens förslag: Regeringen ska ge Skolforskningsinstitutet i uppdrag att genomföra utlysningar och bevilja medel för praktisknära forskning om läromedelsbruk.

Sveriges Skolledarförbund bedömer att Skolforskningsinstitutet har de möjligheter som behövs för att bevilja medel till relevant forskning inom skolområdet. Förbundet avråder därför från förslaget.

Utredarens bedömning: Läromedelsnämnden bör klargöra vad som kännetecknar lärarhandledningar av god kvalitet.

Utredarens bedömning: Skolverket bör i ökad utsträckning i sin nationella uppföljning och i andra sammanhang när myndigheten sprider kunskap beakta frågor om tillgång till läromedel och om hur läromedel används och värderas.

Utredarens bedömning: Skolinspektionen bör i ökad utsträckning i kvalitetsgranskningen, tillsynen och i andra sammanhang beakta frågor om tillgång till läromedel och om hur läromedel används och värderas.

Utredarens bedömning: Skolforskningsinstitutet bör i ökad utsträckning i de systematiska översikterna beakta frågor om hur läromedel används och värderas.

Sveriges Skolledarförbund bedömer att ytterligare detaljerade regleringar av myndigheternas uppdrag bör undvikas.

Kapitel 5 Stärka tillgången till läromedel för alla elevgrupper och i alla ämnen.

Utredarens förslag: Skollagens bestämmelser om elevernas tillgång till böcker och läromedel ska förtydligas så att det framgår explicit att tillgången avser de läromedel inklusive läroböcker som behövs för en god kunskapsutveckling.

Sveriges Skolledarförbund ser att förslaget kan bidra till en ökad tydlighet och bifaller förslaget till förtydligande.

Utredarens förslag: Skollagen ska ändras så att eleverna inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå och inom särskild utbildning på grundläggande nivå utan kostnad ska få tillgång till läromedel.

Sveriges Skolledarförbund sympatiserar med avsikten i utredarens förslag men anser att dagens gränsdragningar i lagstiftningen bör behållas.

Utredarens förslag: *Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att kontinuerligt fördela ett statligt produktionsstöd för att stärka utbudet av läromedel och lärarhandledningar inom områden där Läromedelsnämnden konstaterat att det råder brist, samt för att ta fram läromedel och lärarhandledningar av särskild god kvalitet. Regeringen ska ge Skolverket ekonomiska resurser för detta.*

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens uppfattning att tillgången till läromedel kan vara bristfällig på vissa områden och förbundet ställer sig därför positiva till utvecklingen av någon form av produktionsstöd.

Utredarens förslag: *Regeringen ska ge Specialpedagogiska skolmyndigheten i uppdrag att utreda förutsättningarna för att främja innovation av digitala läromedel för elever med funktionsnedsättning.*

Sveriges Skolledarförbund har ingen uppfattning i den aktuella frågan och avstår från att kommentera förslaget.

Utredarens bedömning: Skolverket bör stödja huvudmän och rektorer att använda läromedel som ett verktyg för att stärka likvärdigheten och kvaliteten i undervisningen, exempelvis inom ramen för Samverkan för bästa skola.

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens uppfattning.

Utredarens bedömning: Eleverna bör få ta hem de läroböcker som används i undervisningen.

Förbundet anser att det alltid ska vara pedagogiska bedömningar som ska ligga till grund för beslutet om läroböcker får tas hem eller inte. Finns det en uttalad nytta ur lärandehänseende, eller annat perspektiv som går att härleda till skolans roll och funktion, ska böckerna självklart kunna tas hem.

Utredarens bedömning: Utredningen om statligt huvudmannaskap U2020:07 bör inom ramen för sitt arbete analysera förutsättningarna för statlig finansiering av läromedel.

Sveriges Skolledarförbund anser att uppdraget för den sittande utredningen är tillräckligt komplicerat i dagsläget och att kompletterande frågor får avvaktas med så att inte utredningstiden onödigtvis förlängs.

Kapitel 6 Förbättra lärarnas förutsättningar att välja läromedel.

Utredarens förslag: *Förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk ska ange att Läromedelsnämnden har ansvar för att bevaka, samla och sprida information om läromedel.*

Sveriges Skolledarförbundet avråder för införandet av en specifik läromedelsnämnd hos Statens skolverk.

Utredarens förslag: *Läroplanerna ska ange att rektor har ansvar för att lärarna får förutsättningar att välja läromedel och lärarhandledningar.*

Som nämndes tidigare delar Sveriges Skolledarförbundet inte utredarens åsikt om hur läroplanerna ska användas. Samhället måste ha förtroende för att välutbildade rektorer har tillägnat sig den kunskap de behöver för att kunna göra välgrundade val gällande utövandet av sin profession. I det fall det finns det tveksamheter kring rektorers möjligheter att ge lärarna rätt förutsättningar för yrkesutövningen, något som förbundet inte alls utesluter, är det andra insatser än mer detaljerade målbeskrivningar som är såväl nödvändiga som brådskande.

Mot bakgrund av det ovan framförda avråder Sveriges Skolledarförbundet regeringen från att gå vidare med utredarens förslag i denna del.

Utredarens förslag: *Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att genomföra insatser i syfte att stärka skolans strategiska arbete med läromedel och lärarhandledningar.*

Sveriges Skolledarförbundet ser att ämnesområdet mycket väl kan lämpa sig för statliga kompetensutvecklingsinsatser, kanske inom ramen för det kommande professionsprogrammet för lärare. Förbundet bifaller därför förslaget.

Reglernas ikraftträdande

Utredaren bedömer att förslagen bör beslutas av riksdagen under 2022 och träda i kraft den 1 januari 2023 respektive den 1 juli 2023. Reglerna som avser Läromedelsnämnden och produktionsstödet kan träda i kraft den 1 januari 2023. Utredningens övriga författningsförslag bör träda i kraft den 1 juli 2023 så att de börjar tillämpas från läsårsstarten 2023.

Så Sveriges Skolledarförbundet avråder från en stor andel av de föreslagna förändringarna tar förbundet inte ställning till förslagen kring reglernas ikraftträdande.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledarförbund

Erica Andrén
Förste vice förbundsordförande